

Oro för hållbarheten i Arlas hållbarhetsprogram

En kooperativ förening har de förtroendevalda till uppgift att arbeta för medlemmarnas bästa. Eftersom de förtroendevalda ofta är välinformerade, erfarna och socialt kompetenta, kan de ibland fatta beslut som medlemmarnas inte förstår men som ändå kan skapa medlemsnytta. Kanske förhåller det sig så med Arlas hållbarhetsmodell, som ska stimulera medlemmarna att bedriva en mer hållbar mjölkproduktion? Detta är utgångspunkten för en aktuell masteruppsats från SLU:s ekonomiinstitution.

INCITAMENT FÖR HÅLLBARHET

Arlas hållbarhetsmodell ger medlemmarna ekonomiska incitament att i högre grad beakta miljö, klimat och djurvälfärd. Modellen innebär att medlemmar får poäng om de uppfyller ett antal kriterier. För varje poäng som medlemmen kvalificerar sig för utfaller en extra betalning för mjölken, nämligen 0,03 eurocent per kilo mjölk. Idag kan medlemmen som högst få 80 poäng, men i framtiden kommer Arla att utvidga systemet till 100 poäng.

Författaren har gjort telefonintervjuer med fyra Arla-medlemmar. Alla fyra har medelstora besättningar och odlar foder på egen mark. De är i övre medelåldern och har varit mjölkproducenter och Arlamedlemmar i flera decennier. Alla fyra har sina gårdar i Småland. Med så få intervjuer går det inte att hävda någon representativitet, men vissa fingerisningar kommer fram.

EN DEL GRATISPOÄNG

En av respondenterna visste om modellen i förväg, eftersom han varit förtroendevald. För de övriga kom informationen närmast som en överraskning. Arla har inte lyckats väl med att informera om sin hållbarhetsmodell. Visserligen har Arla arrangerat möten, men alla medlemmar kan inte komma till dessa. Den främsta informationskällan var därför besök av representanter från Växa. Efter hand som intervjupersonerna ägnar tid åt Arlas hemsida lär de sig mera, men informationen uppfattas som svårbegriplig. Det tar tid och kraft att sätta sig in i allting.

Modellen är utformad så att mjölkproducenter redan med sin nuvarande produktion kan uppnå en hel del poäng. De intervjuade medlemmarna är glada för att de utan nya åtgärder får mellan 46 och 57 av de maximala 80 poängen. De får således en merbetalning, som bidrar till att de kan acceptera modellen. Den enskilde medlemmen behöver inte tänka på om Arla kan få ett högre pris från sina kunder, om konsumenternas betalningsvilja eller hur val åtgärder bidrar till bättre hållbarhet.

GYNNAR STÖRRE OCH NYINVESTERARE

Det är ofrånkomligt att hållbarhetsmodellen föranleder mer tid på gårdskontoret. Det större administrativa arbetet skulle man helst vilja vara utan, men respondenterna tror sig kunna klara pappersarbetet bättre med tiden. Att systemet också skapar byråkrati inom Arla är ingenting som den enskilde medlemmen berörs av.

Respondenterna har en del kritiska synpunkter på rättvisan i systemet. Det är inte lika bra för små och medelstora mjölkgårdar som för stora, och nyetablerade gårdar har bättre möjligheter att från början investera så att de får många poäng och klart bättre mjölkpriser.

Respondenterna själva har ännu inte bestämt sig för om de ska göra några särskilda investeringar för hållbarhetens skull, men de har sådana planer sedan tidigare, och med den nya hållbarhetsersättningen kommer dessa investeringar att löna sig bättre. Det är också först sedan bönderna har gjort investeringar som Arlas produkter blir tydligt mera hållbara.

ORO FÖR FÖRÄNDRINGAR

Även om informationen om hållbarhetsmodellen kom lite plötsligt för de intervjuade medlemmarna, har de förståelse för den. De säger att frågor om hållbarhet ligger i tiden. Då måste också näringslivet följa med, inklusive mjölkproducenterna. De menar att hållbarhet blir viktigare år för år.

Intervjupersonerna är dock oroliga för hur Arlas system kan komma att utvecklas. Arla har signalerat att systemet kommer att förändras och då blir det bli hårdare och mer kostnadskrävande kriterier. De befärrar också att den frivillighet som finns idag kan ändras till tvingande krav för alla medlemmar.

Genomgående för de fyra medlemmarna är att de upplever en osäkerhet inför framtiden. Den osäkerheten kan göra det svårare att räkna hem lönsamhet i nya investeringar, som skulle kunna bidra till ökad hållbarhet i produktionen.

Källa: Martin Söderlund: Cooperative Sustainability. A study of Arla's Sustainable Incentive Model. Masteruppsats vid Institutionen för ekonomi, SLU, Uppsala, 2024. <https://stud.epsilon.slu.se/19769/1/soderlund-m-20240308.pdf>

JERKER NILSSON
INSTITUTIONEN FÖR EKONOMI
SLU UPPSALA